

Pandemi Sonrası Dönemde Kentsel Tasarım Uzmanlık Alanı ve Eğitimini Yeniden Tartışmak

Doç. Dr. Emel KARAKAYA AYALP

*İzmir Demokrasi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
emellkarakaya@gmail.com*

Doç. Dr. Dalya HAZAR KALONYA

*Pamukkale Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
dalyahazar@gmail.com*

Dr. Öğr. Üyesi Işın CAN TRAUNMÜLLER

*İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
isincan@iyte.edu.tr*

Dr. Öğr. Üyesi Feral GEÇER SARGIN

*İzmir Demokrasi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
feralgecer@gmail.com*

ÖZ

Çalışma, Türkiye’de kentsel tasarım disiplininin eğitim bağlamında ne tür zafiyetleri olduğu ve bu zafiyetlerin aşılması için alınabilecek yolları tartışmaya açmayı amaçlamaktadır. Çalışmada iki temel veri kaynağı incelenmiştir. İlki Covid-19 pandemi sürecinde Şehir Plancıları ve Mimarlar Odası tarafından düzenlenen, değişen ve dönüşen meslek eğitimine odaklanan çeşitli webinar, çevrimiçi seminer ve çalıştaylardır. İkinci veri kaynağı ise, Türkiye’deki planlama okullarının web sayfalarındaki kentsel tasarım derslerinin sayısı ve çeşitliliğidir. 2016’da yazarlar ve Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesi Kentsel Tasarım Komisyonu tarafından düzenlenen Kentsel Tasarım Çalıştayı’nın bulguları da bu kapsamda ele alınmıştır. Gündeme gelen sorunları üç grupta toplamak mümkündür; (1) kentsel tasarım eğitimindeki eksiklikler, (2) kentsel tasarım eğitiminin ölçeği ve (3) kentsel tasarım eğitimi sonrası profesyonel hayatta karşılaşılan güçlükler.

Sonuç olarak, kentsel tasarım eğitimi de içeren uzmanlık disiplinlerinin mevcut kriz ortamında yapısal değişiklikleri hızla adapte etmesi gerekmektedir. Kentsel tasarım eğitiminin niteliği, farklı disiplinler ile ilişkisi ve geleceğine yönelik belirsizlikler devam etmektedir. Çalışma, bu tür muğlaklıkların aşılması ve daha esnek bir eğitim modeli için öneriler geliştirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Tasarım, Şehir Planlama, Planlama Eğitimi, Pandemi, COVID-19.

Re-Discussing Urban Design Profession and Education in the Post-Pandemic Era

ABSTRACT

The study aims to discuss the weaknesses of urban design discipline in the context of education in Turkey and the approaches that can be taken to overcome these weaknesses. Two main data sources were examined in the study. The first data source is various webinars, çevrimiçi seminars and workshops that focus on changing and transforming vocational training, organized during the Covid-19 pandemic. The second source of data is the number and variety of urban design courses of planning schools in Turkey. The findings of the Urban Design Workshop organized by the authors and the Urban Design Commission of the Izmir Branch of the Chamber of City Planners in 2016 were also discussed in this context. It is possible to group the questions on the agenda in three groups; (1) deficiencies in urban design education, (2) scale of urban design education, and (3) difficulties encountered in professional life after urban design education.

As a result, urban design education needs to adapt to structural changes in the current crisis environment. Uncertainties regarding the quality of urban design education, its relationship with different disciplines and its future continue. The study developed suggestions for overcoming such ambiguities and for a more flexible education model.

Keywords: Urban Design, Urban Planning, Planning Education, Pandemic, COVID-19.

GİRİŞ

COVID-19 pandemisi gündelik yaşam biçimlerini dönüştürmeye devam ederken, fiziksel ve kurumsal olarak bu sürece uyum sağlamanın olanaklarını üretme ihtiyacı da giderek belirginleşmektedir. Kentler, insan yoğunluğu, mobilite/hareket yoğunluğu ve ekonomik faaliyetlerin yığılması gibi nedenlerle hem en kırılgan ve müdahaleye muhtaç olan, hem de bu uyarlanabilir değişimlere en çok ihtiyaç duyan alanlardır. Tarih boyunca meydana gelen pandemiler kentleri dönüştürmüş ve yeniden biçimlendirmiştir (Eltarabily ve Elgheznawy, 2020). İnsanların nerede ve ne tür mekânlarda yaşayacağı, çalışacağı, açık alanda vakit geçirerek rekreatif faaliyetlerini gerçekleştireceği ve gündelik faaliyetlerin sürdürülebilmesi için gelecekte mekânın nasıl ele alınması gerektiği soruları önemli gündemler oluşturmaktadır. COVID-19 pandemisi göstermiştir ki, süregiden krizler karşısında kentler hala savunmasız ve hazırlıksızdır.

Rice (2020)'a göre, COVID-19 insanlık tarihinin en büyük medikal, sosyal, ekonomik ve kültürel deneyimi olarak yapıları çevrenin sağlıklı toplumların sürdürülmesindeki önemini daha da ortaya çıkarmıştır. Öte yandan, mekânsal tasarım disiplinlerinin bilgisine büyük ölçüde ihtiyaç duyulan böyle bir dönemde, Türkiye'nin 2021 yılı üniversite kontenjanlarına bakıldığında Şehir ve Bölge Planlama, Mimarlık ve Peyzaj Mimarlığı bölümlerinin hem geçmiş yıllara hem de bir önceki yıla kıyasla artık tercih edilmediği görülmektedir. 2021 yılında Türkiye'de lisans düzeyinde **35** üniversitede eğitim vermekte olan **36** Şehir ve Bölge Planlama bölümünün toplam 2405 kapasiteli öğrenci kontenjanından ancak **%48** kadarının dolduğu görülmektedir. Benzer bir tablo Türkiye'de lisans düzeyinde eğitim vermekte olan **39** Peyzaj Mimarlığı bölümünde görülmektedir; 2139 kapasiteli öğrenci kontenjanının **%45,4**'lük kısmı dolmuştur. 119 üniversitede lisans düzeyinde Türkçe ve İngilizce dillerde eğitim vermekte olan **130** Mimarlık bölümünde ise 7556 kapasiteli öğrenci kontenjanının doluluk oranı **%80,2**'dir. Metropol kentler de dahil olmak üzere Türkiye'deki köklü eğitim kurumlarında ve büyükşehirlerde eğitim vermekte olan bölümlerin dahi kontenjanlarının boş kaldığı izlenmektedir (YÖK Atlas, 2021).

2021 Güz döneminde iki defa ek kontenjan ile yerleştirme yapan Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) basın açıklamalarında bu durumu "*Pandemi sebebiyle gerçekleşen geçici bir durum*" olarak ifade etmiş olsa da, ortaya çıkan olgu "Her İl'e Bir Üniversite" projesinin olumsuz etkilerinden biri olarak da görülebilir. Ancak, mekânsal tasarım disiplinlerinin tümünde görülmekte olan bu durumun derinlemesine incelenmesi gerektiği açıktır. Bu kaygılarla, çalışma, Türkiye'de kentsel tasarım disiplininin eğitim bağlamında ne tür zafiyetleri olduğu ve bu zafiyetlerin aşılması için izlenebilecek yolları tartışmaya açmayı amaçlamaktadır

VERİ KAYNAKLARI

Çalışma kapsamında, iki temel veri kaynağı incelenmiştir. Bunlardan ilki değişen/dönüşen meslek eğitimi, COVID-19 pandemisi öncesi, kapanma dönemleri ve pandemi sonrasında ortaya çıkan gelişmeler ile ilgili derlenmiş olan veri kaynaklarıdır. Bu maksatla ilgili dönemlerde kentsel tasarım ekseninde şehir ve bölge planlama eğitimindeki gelişmeler temel alınmıştır. Türkiye Planlama Okulları Birliği (TUPOB) toplantıları, Şehir Plancıları Odası tarafından düzenlenen çevrimiçi çalıştaylar ve toplantılar ile Mimarlar Odası tarafından düzenlenen webinar ve sempozyumlar kullanılan kaynaklar arasındadır. Dolayısıyla çalışmanın ilk veri kaynağı ve bu kaynak üzerinden yapılan analizler kolektif bir süreci tariflemektedir.

İkinci veri kaynağı, Türkiye'deki planlama okullarının web sayfalarından kentsel tasarım derslerinin sayı ve çeşitliliği incelenmiştir. Bu kapsamda YÖK tarafından yayınlanmış olan istatistiki bilgiler ile tüm bölümlerin web siteleri ve eğitim programları derlenerek analiz

edilmiştir. Yanı sıra, 2016 yılında İzmir’de Şehir Plancıları Odası tarafından düzenlenmiş olan ve farklı disiplinler ile farklı kurum-kuruluş iş alanlarından katılımcılarla gerçekleştirilmiş olan “Kentsel Tasarım İçin” başlıklı çalıştayın eğitim oturumu tartışmaları ele alınarak deşifre edilmiş, son beş yılda değişen-dönüşen mekân ve eğitim bağlamında değerlendirilmiştir. Gündeme gelen soru(n)ları üç grupta toplamak mümkündür; (1) kentsel tasarım eğitimindeki eksiklikler, (2) kentsel tasarım eğitiminin ölçeği ve (3) kentsel tasarım eğitimi sonrası profesyonel hayatta karşılaşılan güçlükler.

KENTSEL TASARIM: Tanımlar ve Kavramlar

Kentsel tasarım pratiği, mimarlık ve planlama pratikleri gibi kentlerin ilk oluşumundan bu yana var olmuş olsa da kendi başına ayrı bir terim ve disiplin olarak ilk defa 1956 yılında Jose Louis Sert tarafından Harvard Üniversitesi Tasarım Fakültesi’nde düzenlenen bir konferansta dile getirilmiştir (Krieger, 2009; Vardar, 2005; Lang, 2005). Kavramın ortaya çıktığı dönemde ikinci dünya savaşı sonrası kentlerin karşı karşıya kaldıkları büyüme problemlerine yanıt olarak ortaya çıkan, CIAM prensiplerinin etkilerinin de görüldüğü modern planlama anlayışı beraberinde birçok tartışmayı gündeme taşımıştır. Bu dönemde özellikle Amerika’da görülen saçaklanarak büyüme, araç odaklı yol ağları, parçacıl kentsel gelişim ve yer’e (place) göre tasarılmanın ve planlama yerine kenti işlevlerine göre *bölgelemenin* (zoning) yaygın olarak uygulandığı görülmektedir (Schurch, 1999). Angotti (2016)’nin bahsettiği gibi bölgeleme, kenti salt arazi kullanımına göre planlayan, kapsayıcı olmaktan uzak ve çoğu zaman ayrımcılığa neden olan politik bir araçtır.

Literatüre bakıldığında, kentsel tasarımın temel kavramsal arka planını oluşturan Jane Jacobs, Wiliam Whyte, Robert Venturi, Kevin Lynch ve Christopher Alexander gibi kent düşünürlerinin bu dönemde kente ve mekâna ilişkin analitik gözlem yöntemleri geliştirerek modern kent planlama söylemlerine karşı *kamusal alanın* ve *mekânın* önemini vurgulamış olmaları rastlantı değildir (Schurch, 1999; Vardar, 2005; Krieger, 2009). Kentsel tasarım kavramının ne zaman ve hangi koşullar altında ortaya çıktığına dair bir çerçeve çizmek ile birlikte, kentsel tasarımın tanımına, ölçeğine, uygulama alanına, çok disiplinli mi yoksa disiplinler arası mı olduğuna, ayrı bir disiplin/meslek alanı olup olmadığına dair belirsizlikler Schurch (1999)’un “Kentsel Tasarımı Yeniden Düşünmek” adlı makalesindeki tartışmalardan günümüze dek devam etmektedir. Kreditor (1990) kentsel tasarımı tanımlarken ironik bir şekilde “*Bir tek ne olmadığını biliyoruz*” der.

Mimarlık, planlama ve peyzaj mimarlığı gibi ilgili alanların arasında bir *köprü* (Tibbalds, 1984; George, 1997; Childs, 2010) olarak görülen ve tanımlanan kavram bazen sadece *mimarlığın bir uzantısı* (Lynch, 1984) ya da kentsel form, kentin yaşanabilirliği ve estetiği ile ilgilenen *planlamanın bir alt kümesi* olarak da görülmüştür (Gunder, 2011). Çoğu zaman *çok disiplinli* (Madanipour, 1997) veya *disiplinler arası* olarak tanımlanan (Schurch, 1999; Vernez-Moudon, 1992), yer yer mimarlık ve planlamanın Cuthbert (2011)’in deyiimi ile *sömürgeleştirmeye* çalıştığı kentsel tasarım, kendi başına bir *disiplin* olarak da tanımlanabilmektedir. Fakat bunun için ciddi bir ayrışmaya/bağımsızlaşmaya gitmesi ve kendini (yeniden) kavramsallaştırırken küresel kapitalist sistem içerisindeki ekonomi politiği dikkate alması gerekmektedir (Cuthbert, 2011).

Net ve tek bir tanımı olmamakla birlikte, kentsel tasarım; literatürde genellikle kent formuna biçim veren, yapılar arası boşlukları tanımlayan, yaşam kalitesini, yaşanabilirliği ve kentsel estetiği artıran, kentsel mekânın üç boyutlu tasarımı ve üretim süreci ve aynı zamanda kolektif eylemler bütünü olarak kavramsallaştırılmaktadır (Lang 2005; Vernez-Moudon, 1992; Childs, 2010). Banerjee (2009)’nin de bahsettiği gibi kentsel mekânın organizasyonunda planlama kamu yararı içeren politikalar ve metinler/yönetmelikler veya iki boyutlu planlar üretirken, kentsel tasarım daha çok görsel ve üç boyutlu bir temsil biçimine sahiptir. Fakat Gunder (2011)’in de vurguladığı üzere kentsel tasarım son zamanlarda planlamadan ayrılarak, kamu yararı gütmeyen özel sermayenin egemen olduğu bir sistemin parçası haline gelmiştir. Bu durum kentsel tasarımın yeniden sosyal bilimleri

(ve kamu yararını) temel alan planlamanın bir alt kümesi haline gelmesi gerektiğini göstermektedir (Gunder, 2011).

George (1997) kentsel tasarımın usulüne, yani uygulanış biçimine bir yorum getirirken, kentsel tasarımın *ikincil derece bir tasarım* olduğunu söyler. Yani tasarlanan nesneden bir adım gerisini, karar çevresini tasarlayan bir süreçtir. Tasarlanan nesne ile ikincil derecede, dolaylı yoldan bir ilişkisi vardır. Bu söylem Madanipour (1997)'un kentsel tasarım tanımı ile paralellik gösterir; "*Kentsel tasarım ürün tasarımından çok, mekânı üretmemizi ve yönetmemizi sağlayan süreç tasarımıdır*". Bu süreç sadece güzel imgeler ve kent estetiği üretmek ile kalmamalı aynı zamanda sosyal mekânı da üretmelidir. Sosyal boyutu eksik kalan tasarımlar deterministik çevre yaklaşımlarından öteye geçemezler (Madanipour, 1997).

Benzer biçimde, Carmona ve diğ. (2003) kentsel tasarımı daha iyi yerler üretme süreci olarak tanımlar; "yer inşası" (place-making) kavramı her şeyden önce insan için yer tasarlama, bireysel çıkarlar yerine toplumsal çıkarları göz önünde bulundurma, toplumsal cinsiyet, etnik yapı, yaş ve sınıf ayrımı yapmaksızın herkese açık kamusal mekânlar üretme eylemlerini içerir. Carmona ve diğ. (2003)'e göre bu üretim sürecini etkileyen dört bağlam vardır; (1) küresel, (2) yerel, (3) piyasa ve (4) yönetim bağlamları. Her bir bağlam sürekli kendini tekrar eder, birbirini etkiler ve döngüsel bir yapı içerisindedir. Yani yerel bağlamda üretilen bir projenin küresel bağlamda da etkileri olacaktır. Aynı şekilde küresel bağlam yerel bağlamı etkileyecektir. Tüm bu üretim biçimleri gerçek dünyada güncel piyasa ekonomilerinin ve yönetim biçimlerinin etkisinde var olacaktır. Bu sınırları zorlamak kentsel tasarımcının elindedir.

Vernez-Moudon (1992) ve Carmona ve diğ. (2003) bahsettiği gibi kentsel tasarımın birçok boyutu vardır; tipoloji/morfolojiden zamansala, görselden (imge ve resimsel çalışmalar) sosyal ve fonksiyonel boyuta kadar olan tüm bu alanlar birbirleri ile etkileşim içindedir. Kentsel tasarım uygulamalarında bu çok boyutluluğu, etkileşim içinde olduğu bağlamları ve kolektif üretim biçimlerini göz önünde bulundurmamak gereklidir. Kentsel tasarımın tanımı ve uygulama alanı ile ilgili muğlaklıklar yabancı literatürde olduğu gibi Türkiye literatüründe de sürmektedir.

Madanipour (1997) kentsel tasarımdaki muğlaklıkları tartışırken yedi alandan bahseder; (1) kentsel tasarımın ölçeği, (2) görsel veya mekânsal vurgusu, (3) mekânsal veya sosyal vurgusu, (4) süreç ve ürün arasındaki ilişki, (5) farklı meslek grupları ve onların eylemleri arasındaki ilişki, (6) kentsel tasarımın kamu veya özel sektör ile olan ortaklığı, (7) tasarımın nesnel-rasyonel (sosyal anlamı) veya öznel-dışavurumcu (estetik) bir süreç olmasıdır.

Yapılan çalışma kapsamında muğlaklık alanları tartışılırken bu konulara da değinilmiştir. Burada önemli olan Madanipour (1997)'un da değindiği üzere kentsel tasarımı dar bir çerçeveden değil; teknik, sosyal, ekonomik tüm boyutları ile daha geniş bir çerçeveden ele almak, daha açık tanımlar getirerek ve mimarlık ve planlamanın dışarıda bıraktığı alanları dahil etmek, kavramın dinamik yapısını gelecek dönüşümler için bir fırsat olarak görmek gerekmektedir. Bu aktarım, Schurch (1999)'ün değindiği gibi kentsel tasarımın herhangi bir disiplinin uzantısı olarak görülmemesi biçiminde yorumlanabileceği gibi, güncel gelişmelerin ışığında kentsel tasarım disiplininin dışarıda bıraktığı krizler ve kırılmalıkların kapsanması biçiminde de yorumlanabilir.

TÜRKİYE'DE KENTSEL TASARIM EĞİTİMİ: Geçmiş, Bugün, Gelecek, Sorunlar ve Öneriler

Türkiye'de Kentsel Mekân Üretim Pratiği ve Kontenjan Sorununu Tetikleyen Süreçler

Türkiye'de kentsel mekânın üretimi bir mesleki ve yetkinlik gerektiren eylem olarak ele alınmaktan çok meşrulaşmış müdahale biçimlerinin mekansallaşmış iktidarı biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan yukarıda bahsi geçen ve meslekler arası geçişli bir yapıya

sahip olan kentsel tasarım disiplindeki muğlaklıklara hem mekâna müdahale hem de müdahalenin mekanları bağlamlarında bir muğlaklık daha eklemek yerinde olacaktır. Bu çerçevede, Mekân/yapılı çevre tasarımına yönelik disiplinlerin yaşadığı kontenjan sorununun temelinde etkisi görülen üç farklı süreç önemlidir; (1) Katma değerli ve uzman bilgisine ihtiyaç duyan yaklaşımların güncel mekân/yapılı çevre üretimi süreçlerinin dışında bırakılması, (2) Güçlü piyasa çıkarları ve planlamanın kamu yararı anlayışı arasındaki çatışmanın mesleki saygınlığı zedelemesi ve (3) Mevcut mesleki eğitimin niteliği.

Kentsel tasarım uygulamalarıyla ilişkili meslek disiplinleri gayrimenkul, mekân üretimi, yapı üretimi, inşaat gibi ekonominin "katalizörü" görevi gören sektörlerle doğrudan bağlantılıdır. Türkiye'de özellikle 2000'li yıllardan bu yana yapılı çevrede radikal bir dönüşüm süregelmekte ve bu dönüşüm finansal kaygıların konut sektörüne artarak nüfuz etmesi ile karakterize olmaktadır (Özkan ve diğ., 2019; Tanrıvermiş, 2020; Yeşilbağ, 2020). Yeşilbağ (2020), tipik küresel kuzey ülkelerindeki konutun finansallaşması süreçlerinden farklı olarak, Türkiye'de bu durumun ısrarlı ve kararlı bir *devlet stratejisi ve buyruğu* biçiminde olduğunu ifade etmektedir. Türkiye'de konutun finansallaşması süreci eşi benzeri görülmemiş bir şekilde inşaat oranında artış ve buna eşlik eden küçük ölçekli finansal gelişme biçiminde ortaya çıkmıştır (Tanrıvermiş, 2020). Bu durum, inşaat sektörüne bağlı birikim stratejisinin ülkenin sermaye birikim dinamikleri ve kentleşme süreçlerinde geniş yer tutmasıyla açıklanabilir (Özkan ve diğ., 2019).

2000'li yılların ortalarından itibaren kentsel mekân, neoliberal politikaların odağına yerleşerek, sermaye birikimi açısından en kârlı alanlardan biri hâline gelmiştir (Bal ve Akyol Altun, 2016). Artık kentler ihtiyaçlar doğrultusunda değil, sermayenin yeniden üretimine yönelik inşaat projeleri eliyle kentsel yayılma süreçleri yaşamaktadır. Bu durum, bir *devlet politikası* biçiminde yapılı çevrenin metalaştırılarak piyasa mekanizması işleyişi altında kurgulandığı *kentsel dönüşüm(süzlük)* uygulamaları ve yerel yönetimlerinin "rekabetçi" kentleşme stratejilerini benimsemesiyle de hız kazanmıştır (Penpecioğlu, 2011; Ay ve Penpecioğlu, 2022).

Balaban'a göre (2012), inşaat sektörü ekonomik büyüme üzerindeki olumlu etkisi ile tanınıyor olsa da artan inşaat aktiviteleri sosyo-ekonomik ve çevresel etki alanlarında olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Ayrıca, inşaat sektörü ülke ekonomisindeki her türlü dalgalanmadan etkilenen *kırılgan* bir sektördür (Özkan ve diğ., 2019). COVID-19 pandemisi, 2020 İzmir depremi ve içinde bulunduğumuz ekonomik kriz bu duruma örnektir. COVID-19 pandemisinin hem inşaat hem de gayrimenkul sektöründe büyük ölçekli duraklamalara ve bu sektörlerin finansal yükünün artmasına neden olduğu görülmektedir (Tanrıvermiş, 2020). İzmir'de 2020 yılında gerçekleşen depremin ise konut piyasalarında (özellikle de deprem yönetmeliğine uygun nispeten daha yeni konut stokunda) ciddi fiyat artışlarına neden olduğu gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, çalışma kapsamında ilgili bölümlerdeki kontenjan sorununun sebepleri arasında gösterilen *ilk süreç* olan "kentsel tasarım ve ilişkili disiplinlere mensup meslek insanların mekân/yapılı çevre üretim sürecine dahil olmasına" bakıldığında, hızlı üretimi hedefleyen inşaat anlayışı sebebiyle, katma değerli ve uzman bilgisine ihtiyaç duyan yaklaşımların güncel mekân/yapılı çevre üretim süreçlerinin dışında bırakıldığı ve finansallaşmaya dönük stratejilerin ve çabaların yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu durumun en belirgin örnekleri 2011 seçimleri ile gündeme gelen "mega projeler", 2012 yılında uygulamaya konulan 6306 sayılı kanun kapsamındaki "kentsel dönüşüm projeleri" ve bu projelerin ilerleyen dönemlerde temel katalizörlere dönüşümüdür (Penpecioğlu, 2011; Ay ve Penpecioğlu, 2022).

Bu durum *ikinci süreci* de tetikleyen koşullar için kısmi bir gerekçedir. Devletin buyruğundaki mekân üretim stratejileri mekân üretiminde payı ve rolü olan meslek disiplinlerinin rollerinin *aşınmasına* neden olmuştur. Penpecioğlu ve Taşan-Kok (2016), Türkiye'de planlama alanında güçlü piyasa çıkarlarının ve otoriter devlet düzenlemelerinin hâkim olduğunu bir ortamda, planlama öğrencilerinin hala *kamu yararına* dönük bir eğitim

anlayışı ile yetiştiriliyor olmalarının yarattığı *çatışma* ve hayal kırıklığı sonucunda plancıların ideallerini sorgulama sorunuyla başa çıkmak üzere farklı savunma stratejileri geliştirerek mesleki yabancılaşmaya maruz kaldıklarını aktarmaktadır. Bu kapsamda üç tip plancı tariflenmiştir; (1) meslekleri ile bağlarını kaybetmiş olan "kayıp plançılar", (2) piyasa koşullarına uyum sağlayarak konformist ve faydacı tutum sergileyen "vurguncu plançılar", ve (3) toplumsal hareketlere müdahil olarak farklı mücadele kanalları geliştirmeye çabalayan "mücadeleci plançılar".

Kuşkusuz benzer bir tablo kentsel tasarım ara yüzünde buluşan diğer meslek disiplinleri için de geçerlidir. Burada bahsi geçen "vurguncu plançılar", mekân/yapılı çevre üretimi sürecine en fazla dahil olan gruptur ve teknolojinin ve çeşitli veri görselleştirme programlarının da yardımı ile, tüm kentler için benzer planlar üreterek kentlerin, yapıların, açık alanların ve mekânların aynışmasında büyük rol oynamaktadırlar. Bu bağlamda, güçlü piyasa çıkarları ve planlamanın kamu yararı anlayışı arasındaki çatışmanın sonucunda mesleki saygınlığın zedelendiği görülmektedir.

İkinci sürecin bir diğer boyutu, mekân üretiminde rol sahibi olan meslek disiplinlerinin üretimlerinin hükümsüzleşmiş olmasıdır. Türkiye'de meslek odaları bütçelerinin büyük bölümünü hükümet ya da yerel yönetimlerin ürettiği projelere açtıkları davalara harcamaktadır. Bu projeler, sıklıkla davalar sonuçlanmadan tamamlanmakta ve/veya yürütmeyi durdurma kararlarına rağmen sürdürülmektedir. Buna ek olarak, plançılar tarafından hazırlanan kent planları "mega projelerin" gölgesinde hükümsüzleşmekte ya da işlevsizleşmektedir. Bu durumun sayısız örneği içerisinde Kanal İstanbul Projesi, Ankara Atatürk Orman Çiftliği, İstanbul 3. Köprü ve Havaalanı ve İzmir Konak Tünelleri gösterilebilir. Bu mega projeler, planlar arası hiyerarşiyi yok sayarak planlama aracılığı ile verilen tüm kararları alt üst etmekte ve projeksiyonları geçersiz kılmaktadır. Böylece, söz konusu meslek disiplinlerinin mesleki karar verme, mesleki uygulama ve mesleki itibar alanları büyük yıkım ve aşınmalara maruz kalmaktadır. Ayrıca, Kılınc ve Şence Türk'e göre (2021), plan temelli olduğu varsayılan planlama sistemi, proje temelli uygulamalar ve parçalı plan değişiklikleri ile sürdürülmektedir. 2009-2018 yılları arasında sadece İstanbul'da 17.369 plan değişikliği yapılmıştır (Kılınc ve Şence Türk, 2021).

Kontenjan sorununun ortaya çıkmasında etkili olan *üçüncü süreç* ise Penpecioglu ve Taşan-Kok'un (2016) değindiği üzere *mevcut eğitimin niteliğidir*. Şehir plançılarında geleneksel planlama ve kamu yararı anlayışı ile mesleki etiğe sahip olmaları, teknolojik gelişmelere ayak uydurabilmeleri, parça-bütün ilişkisine ve bunların her ikisine birden doğru müdahaleleri gerçekleştirebilmeleri, ilişkisel bütünlük ile sentez yapabilmeleri, sürdürülebilir ve yaşanabilir bir kentsel sistemin karmaşık işleyişini çözümleyebilmeleri, teorik ve pratik hakimiyete sahip olmaları ve teknik bilgi üretebilmeleri beklenmektedir (Özkazanç ve Korkmaz, 2019). Bu maddelere çok sayıda başka uzmanlık alanı eklemek de mümkündür.

Benzer eğitim süreci Mimarlık ve Peyzaj Mimarlığı bölümlerinde de görülmektedir. Peyzaj Mimarlığı bölümlerinde, bunlara ek olarak, farklı okulların farklı eğitim anlayışlarına rağmen tüm mezunların aynı unvanı almasına yönelik de bir sorun alanına sahiptir. Peyzaj Mimarlığı bölümü, Mimarlık Fakültesi, Orman Fakültesi, Ziraat Fakültesi gibi birbirinden bütünüyle farklı eğitim ve yönetim anlayışlarına sahip olan fakültelerde bulunabilmektedir. Her üç disiplinin eğitim sürecinde karşılaşılan bir diğer sorun ise çok miktarda eğitim materyalinin kullanılması ve eğitim giderlerinin fazlalığıdır.

Türkiye'de kentsel tasarım disipliniyle ilişkili meslek disiplinlerine yönelik bu durum, COVID-19 pandemisinin de etkisi ile çeşitli sorunlar ortaya çıkarmıştır. Yapılan çalışma, bahsi geçen üç süreçten üçüncüsü olan "eğitim" sürecine yönelik sorunlara odaklanarak, bu sorunların aşılmasında uygulanabilecek çözüm önerilerini tartışmaktadır.

Türkiye’de Kentsel Tasarım Eğitiminin Kısa Tarihçesi ve Eğitimin Ürettiği Yapının Bir Fotoğrafı

Türkiye’de kentsel tasarım eğitimi pek çok vakıf ve devlet üniversitesinde, Şehir ve Bölge Planlama bölümüne ve/veya bu disiplinle ilişkili olarak Fen Bilimleri Enstitüsüne bağlı ayrı bir uzmanlık alanı olarak yüksek lisans düzeyinde sürdürülmekte ve farklı disiplinlerden öğrenci kabul etmektedir. Türkiye’de bir uzmanlık alanı olarak eğitim programları içerisinde 1970’li yıllardan sonra dahil edilmeye başlanmıştır. Lisans düzeyinde Şehir ve Bölge Planlama, Mimarlık ve Peyzaj Mimarlığı bölümlerinde ayrı dersler olarak ve mevcut teorik derslerin ve/veya stüdyoların bir parçası olarak yürütülmektedir. Buna ek olarak, bazı üniversitelerde “Kentsel Tasarım ve Peyzaj Mimarlığı” ya da Kentsel Tasarım ismi ile kurulmuş lisans programları da vardır. Ancak, uygulamada imza yetkisine ve yüksek lisans programlarının bağlı olduğu alana bakıldığında Türkiye’de Şehir ve Bölge Planlama bölümünün disiplinle ilgili olarak öncü bir role sahip olduğu görülmektedir.

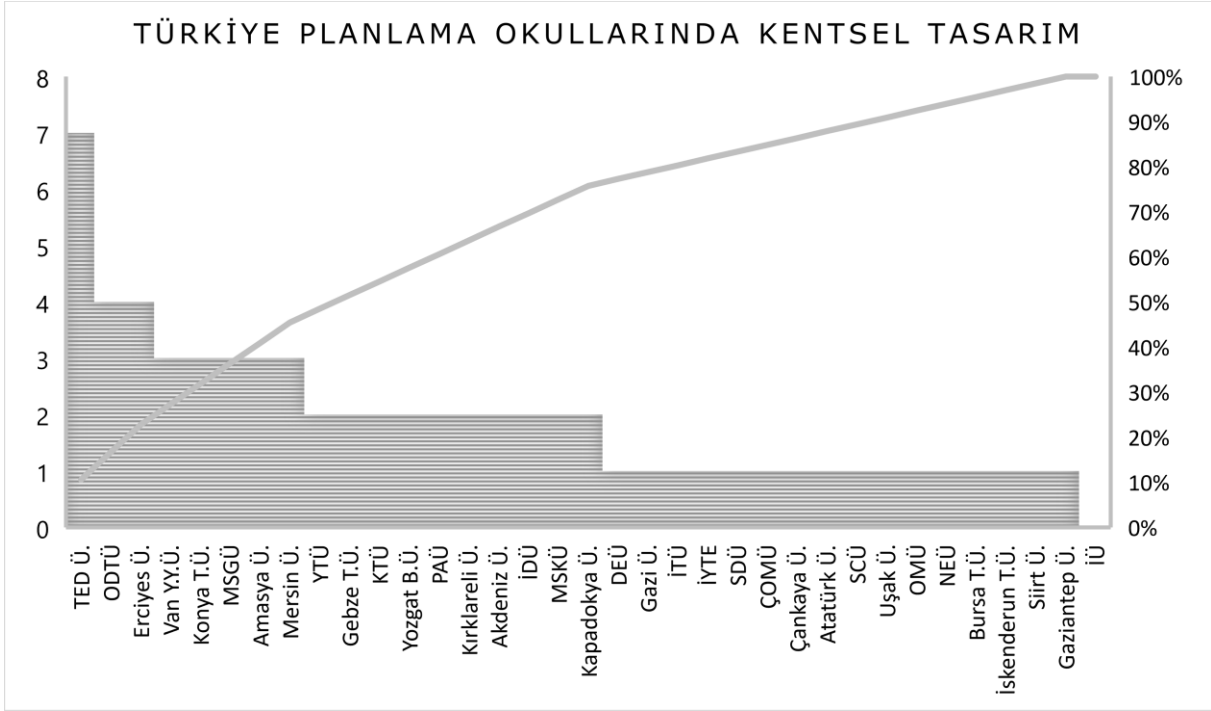
Kentsel tasarım eğitiminin Şehir ve Bölge Planlama bölümleri kurulmadan önce Mimarlık lisans eğitimi içerisinde kimi zaman Şehircilik Kürsüsü altında bir ders olarak programa entegre edildiği görülmektedir. İlk kentsel tasarım yüksek lisans programı 1977’de daha sonra ismi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (MSGSÜ) olarak değiştirilen Devlet Güzel Sanatlar Akademisi (DGSA) Mimarlık bölümünde “Kent Tasarımı Eğitimi” adı altında kurulmuştur. Kentsel tasarım eğitiminin şehir planlamanın da aralarında bulunduğu diğer meslek disiplinleri ile ilişkilenebilmesi ise ancak 1983 yılında gerçekleşebilmiştir (Çubuk, 2011). Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde (ODTÜ), içeriğinde kentsel tasarım dersleri bulunan yüksek lisans programları 1956 yılından itibaren eğitime başlamış olsa da kentsel tasarım yüksek lisans programının kurulması amacıyla Mimarlık bölümü ile ortak çalışmalar ancak 1981-1982 yıllarında gerçekleşmiştir (Tekeli, 1987). Kentsel tasarım yüksek lisans eğitimi 1996 yılından itibaren Şehir ve Bölge Planlama bölümü altında verilmeye başlamıştır. Buna ek olarak, 2000’li yıllarda ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama lisans eğitiminde yeniden yapılanmaya giderek, kentsel tasarımın da aralarında olduğu dört modülden oluşan seçmeli ders grupları belirlenmiştir (Günay, 2012).

Kentsel tasarım eğitimi, Dokuz Eylül Üniversitesi’nde (DEÜ), 1972 yılında “Kent Mimarlığı” adı altında yüksek lisans düzeyinde verilmeye başlanmış olup, 1975 yılında program “Kent Planlama” yüksek lisans programına dönüşmüştür (Süel, 1987; Ege Üniversitesi, 2021). 1980 darbesini takiben 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu (Resmî Gazete, 1981) ve 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (1982) ile kentsel tasarım eğitimi “Şehir Mimarlığı” adı altında DEÜ Şehir ve Bölge Planlama bölümü ve Fen Bilimleri Enstitüsü’ne bağlı yüksek lisans ve doktora programlarında sürdürülmüştür. İstanbul Teknik Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Trakya Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi’nde bulunan Şehir ve Bölge Planlama bölümleri de darbe sonrası yeniden yapılanan okullarla benzer bir sürece sahiptir (Özdeş, 1987; Bayhan, 1987; Göçer, 1987; Arslan, 1987; Uydaş, 1987; Çubuk, 1987).

İlhan Tekeli’nin girişimi ile “*Şehir planlama, mimarlık ve mühendislik üzerine sürülen bir krema değildir!*” hareketi 1959 yılında ortaya çıkmış olsa da 1987 yılına gelindiğinde hala dokuz okulda şehirciliğin bir kürsü olarak Mimarlık bölümünün altında olduğu görülmektedir (Tekeli, 1994). Bu yıllarda kentsel tasarım ile ilgili dersler lisans programları içinde yer almaktadır (Keleş, 1987).

Günümüzde Şehir ve Bölge Planlama bölüm web siteleri incelendiğinde, kentsel tasarım eğitiminin sıklıkla teori ağırlıklı zorunlu ya da seçmeli ders olarak verildiği görülmektedir. Teori ve uygulamanın bir arada atölye şeklinde kurgulandığı zorunlu ve seçmeli dersler de bulunmaktadır. Şehir ve Bölge Planlama eğitiminin bulunduğu okulların **%49**’unda kentsel tasarım yüksek lisans programı da bulunmaktadır. Bunların bir kısmı Şehir ve Bölge Planlama bölümlerine bağlı olup, bir kısmı doğrudan Fen Bilimleri Enstitüsü’ne bağlı

disiplinler arası programlar olarak kurgulanmıştır. DEÜ doktora düzeyinde kentsel tasarım programı olan tek üniversitedir.

Şekil 1. Planlama Okullarında Kentsel Tasarım Lisans Dersleri (Kaynak: Bölüm Web Sitelerindeki veriler derlenerek yazarlar tarafından üretilmiştir, 2022).

Türkiye’de Şehir ve Bölge Planlama bölümlerinde lisans düzeyinde verilen kentsel tasarım eğitimi incelendiğinde, teorik ve/veya uygulamalı olarak derslerin okullara göre farklılık gösterdiği, ancak her bölümde bulunduğu tespit edilmiştir. Yalnızca İstanbul Üniversitesi web sitesinde henüz sadece 1. sınıf ders programını ilan ettiği için söz konusu ders görülmemektedir. Lisans düzeyinde kentsel tasarıma ilişkin üç ve daha fazla dersi bulunan okullar sırasıyla TED Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Konya Teknik Üniversitesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Amasya Üniversitesi ve Mersin Üniversitesi’dir (Şekil 1).

Söz konusu derslerin bazıları kentsel tasarım ilke ve kuramlarına odaklanan teorik dersler, bazıları uygulamalı dersler olup, peyzaj ve açık yeşil alan tasarımı ve kentsel morfoloji ile ilişkili dersler de değerlendirmeye alınmıştır. Bazı dersler ise Mimarlık bölümleriyle ortaktır (ör. İYTE Kentsel Tasarım stüdyosu). Kentsel tasarıma ilişkin derslerin sayısının, üniversitelerdeki öğretim üyelerinin uzmanlık alanlarına ve planlama bölümünün diğer disiplinlerle entegrasyonuna göre farklılaştığı düşünülmektedir.

Bölüm web siteleri incelendiğine, *disiplinler arası kentsel tasarım uygulamalarının* nadiren eğitim programında yer aldığı görülmüştür. Bazı okulların mevcut yönetmelik ve yönergelerle diğer bölümlerden öğrencilerin açılan dersleri almasına izin verildiği düşünüldüğünde, daha fazla dersin disiplinler arası olduğu söylenebilir.

2016 yılında İzmir’de gerçekleşmiş olan Kentsel Tasarım İçin Çalıştay’ının eğitim oturumu 21. Yüzyılın ilk yarısında Türkiye’deki kentsel tasarım eğitiminin ürettiği yapının bir fotoğrafını çekme şansını ortaya koymuştur. Disiplinler arası ve farklı iş kollarından kentsel tasarım alanında çalışmalar gerçekleştiren uzmanların katılımı ile gerçekleşen çalıştayda yapılan tartışmalarına göre, yukarıda bahsi geçen ve kentsel tasarım eğitimi büyük ölçüde bölüm içerisinde kapalı sistem bir yapıda işleten eğitim sistemi çeşitli sorunlar üretmektedir. Kentsel Tasarım ara yüzüne katkı veren disiplinlerde “takım çalışması” eğitim

sisteminde önemli bir yerde görünse de disiplinlerin kendi içine kapalı yapısı nedeni ile disiplinler arası çalışma için gereken ortak dil geliştirme pratiği gelişme alanı bulamamaktadır. Tablo 1'de çalıştay kapsamında tespit edilen temel sorunlar kategorilendirilmiştir. Ancak çalıştay kapsamında yapılan önerilere bakıldığında sorunların çözümüne dönük önerilerin iyi niyetten öteye geçerek operasyonelleşemediği görülecektir. Bunun temel nedeni "nasıl yapılacağına dair" bir inisiyatifin henüz ortaya çıkmamış olmasıdır.

Tablo 1. Kentsel Tasarım Çalıştayı Eğitim Oturumu, Ocak 2016 (Kaynak: Yazarlar tarafından derlenmiştir).

	Sorunlar	Öneriler
M a s a 1	<ul style="list-style-type: none">-Lisans eğitimi sürecinde ve kentsel tasarım yarışmalarında temel alınan ölçekler arasında farklılık-Disiplinlerarası çatışma-Kentsel tasarım eğitiminin üniversiteler ve bölümler arasında farklılaşması-Eğitimde öğrenilen terminolojilerin uygulamada farklı anlamlar kazanması	<ul style="list-style-type: none">-Öğrenci projelerinin fikir projeleri olarak değerlendirilmesi-Ders içeriklerinin öğretim üyeleri tarafından disiplinler arası olarak kurgulanması
M a s a 2	<ul style="list-style-type: none">-Çoğu peyzaj mimarlığı bölümünün Mimarlık Fakültesi altında olmamasından kaynaklı kopukluk yaşanması-Tasarım sürecinin disiplinlere ayrılıp parçalanması-Mimarlık disiplininde projelerin kentsel mekândan (yerden) kopuk olması-Projelerde analiz sürecinin yetersizliği ve bazı disiplinlerin analize yeterince zaman ayırmaması-Lisans eğitiminde müfredat yoğunluğundan kaynaklı kentsel tasarım eğitimine yeterince zaman ayrılamaması-Kentsel tasarımın gri bir alan olması ve farklı disiplinlerce kendi bünyelerinde tanımlanmaya çalışılması	<ul style="list-style-type: none">-Takım çalışması tekniklerinin öğrenilmesi-Mezuniyet ardından uygulama üzerinden deneyim aktarımı için bir ortam yaratılarak mesleki yeterliliğin sağlanması
M a s a 3	<ul style="list-style-type: none">-Öğrenci kontenjan fazlalığı ve öğretim elemanı eksikliğinden kaynaklanan hoca ve öğrenci etkileşiminin yetersizliği-Özgür tasarım yapacak ortam bulunmaması-Hoca ve öğrenci arasında bilgi, yeni yöntemler paylaşması ve dil uyumsuzluğu	<ul style="list-style-type: none">-Şehir planlama, peyzaj mimarlığı, mimarlık ve endüstriyel tasarım disiplinlerinin bulunduğu fakültelerde öğrencilerin ortak uygulamalı dersler alması (ör. temel tasarım ve kentsel tasarım)-Ölçekler arası ilişki kurulması-Ekip çalışmasının yaygınlaştırılması-Bütüncül tasarım için ölçek-bağlam ilişkisinin kurulması-Kentsel dokunun okunabildiği 1/500-1/5000 ara ölçeklerinin üst ölçek plan kararları ile uyumlu olması-Temel tasarım stüdyoları ardından tasarım eğitiminin disiplinler arası ortak dersler ile canlı tutulması-Bütüncül eğitim için tüm peyzaj mimarlığı bölümlerinin Mimarlık Fakültelerine alınması-Disiplinler arası geçirgenliğin, mezuniyetten sonra meslek örgütlenmeleri pratiği ile de ilişkilendirilmesi (birden çok odaya üyelik vb.)

-Mimarlık eğitiminde, güzel bir projenin uygulamada kötü bir resme dönüşmesi
-Farklı okulların mezunları arasında farklı bilgi seviyeleri bulunması (ör. kimi peyzaj mimarının bitkiyi kiminin ise yapısal uygulamayı bilmemesi)
-Planlama eğitiminde üç boyutlu çalışma ve algı eksikliği
-Kentsel tasarıma giriş niteliğindeki temel tasarım öğelerinin sadece giriş düzeyinde kalması
-Stüdyo analiz sürecinde yere ait yeterli veriye ulaşılamaması, analizlerin tasarıma yeterince yansımaması
-Bazı okullarda kentsel tasarım eğitiminin “kentsel mimarlık” adı altında farklı bir yapıda kurgulanması (ör. İzmir Ekonomi Üniversitesi)
-Öğretim üyelerinin zamanla uygulamadan kopması ve teori ile pratik uyumsuzluğu
-Peyzaj mimarlığı bölümlerinin planlama ve mimarlık disiplinleri kadar net bir çalışma ölçeği tarifleyememesi

-Kentsel tasarım ve mimarlık ofislerinde staj olanaklarının artırılması
-Kentsel tasarım eğitimine 3. yıldan ve meslekte olgunlaştıktan sonra geçilmesi
-Disiplinler arası çalışmanın daha alt sınıflarda başlaması (ör. temel tasarım)
-Bölümler arası iş birliğinin rekabetin önüne geçmesi
-Lisansta çeşitliliğin artırılması, genelde hibrit ve disiplinler arası çalışmaların lisans düzeyinde başlaması
-Stüdyolarda uygulanan yöntemlerin çeşitlenmesi, mimari ölçekte kentsel analizlerin kullanılması ve yerel değerlerin algılanması
-Tasarımda ölçek çeşitliliğinin uygulanması ve tasarım gruplarının her ölçekten sorumlu olması (bu durum disiplinler arası grup çalışması ihtiyacını doğuracaktır)

Tablo 1’e göre, mimarlık disiplininin görece sanatsal bir çizgide durma kaygısı ve kentsel mekâna dair analizleri yeterli ölçüde önemsememesi uygulamada sorunlara sebep olmakta ve daha işlevselci bir çizgide duran şehir planlama disiplini ile de çatışmalara yol açmaktadır. Öte yandan şehir planlama disiplininde üç boyutlu tasarım algısı eksiklikleri gözlemlenmektedir. Peyzaj mimarlığı disiplini ise mimarlık, kentsel tasarım ve planlama ölçeklerinde farklılaşmakta ve kesin bir ölçek tanımlayamamaktadır. Bazı Peyzaj Mimarlığı bölümlerinin Mimarlık Fakültesi yerine Ziraat Fakültesi ve Orman Fakültesinde yer almasının ise peyzaj mimarlığı ile diğer ilişkili disiplinler arasında entegrasyon sorunları yaratmaktadır. Çözüm önerileri arasında en çok ortaklaşan ise “ekip çalışması” önerileridir.

Pandemi Sonrası Dönemde Planlama Eğitimi ve Kentsel Tasarım

Son yıllarda kentsel tasarım alanını etkileyen gelişmelere bakıldığında toplumsal pratikleri ve mekân kullanımını etkileyen en güncel olgunun COVID-19 pandemisi olduğu görülmektedir. Pandemi, mekân/yapılı çevre üretimi bağlamında “kentsel sağlık” konusunu -yeniden- planlama ve kentsel tasarımın başlıca gündemi konumuna getirmiştir.

Türkiye’de COVID-19 pandemisi ve kentlere dair yapılan güncel çalışmalar incelendiğinde, özellikle başlıca sosyal entegrasyon mekânları olan *kamusal alanların* pandemi sonrasındaki durumunu ele alan ve sağlıklı, sürdürülebilir ve esnek uyum kapasiteli (resilient) şehirler tasarlama arayışıyla yapılan çalışmalarda artış olduğu görülmektedir. Pandemi sonrasında yapılı çevrenin fiziksel ve kavramsal dönüşümü (Ensarioğlu, 2021); kamusal alanın, kamusal mekân kullanımının ve toplumsal ilişkilerin dönüşümü (Tekçe, 2021; Güneymen, 2021; Çörek Öztaş, 2021); kentsel mekânda pandemiyle derinleşen sosyal eşitsizlikler ve sürdürülebilir mahalleler (Pehlivan, 2021; Yıldız ve Özdemir Yıldız, 2021); pandemi sonrası dönemde kişi başına düşen kentsel yeşil alan ihtiyacı ve kalitesi (Özdede ve diğ., 2021); kentsel kamusal alanlarda güvenlik algısı (Belge, 2021); toplu taşıma ile ilgili ulaşım alışkanlıklarındaki değişimler (Shahin ve Yetişkul, 2021); ve bu süreçte kamusal mekân kalitesini yükseltmek için kentsel tasarım araçlarından nasıl yararlanılabileceği (Metin ve Polat, 2021) gibi çalışma konularının ön plana çıktığı görülmektedir.

Özellikle COVID-19 pandemisi ardından sağlıklı, kaliteli, eşit, erişilebilir ve sürdürülebilir kentsel mekânlar yaratılabilmesi adına mekân/yapılı çevre üreten disiplinlerin ara yüzü konumunda bulunan kentsel tasarım önemli bir noktada durmaktadır. Ancak pandemi, iklim krizi gibi gündemimizi dönüştürmemizi mecburi kılan gelişmelerin ışığında kentsel tasarım eğitiminin de kendisini dönüştürmesi ihtiyacı üzerinde dikkatle durulması gereken bir konudur.

Pandemiden önce başlayan ve devam eden bir süreç olarak planlama bölümlerinin sayısının artması ve fakültelerdeki dengesiz öğretim elemanı ve öğrenci sayıları, eğitim-öğretim ile

ilgili eşitsizlikler yaratmaktadır. Bilgiye erişim konusundaki eşitsizlikler pandemi ile daha da derinleşmiştir. Pandemi ve beraberinde gelen kısıtlamalar okullarda çevrimiçi eğitim sürecine hızlı bir adaptasyonu mecbur kılmış ve uygulamalı dersler başta olmak üzere tüm ders içeriklerinde değişiklikler yapılmasını gerektirmiştir.

Bu süreçte meslek odaları ve üniversiteler çeşitli webinarlar ve çevrimiçi seminerler düzenlemişlerdir. TMMOB Şehir Plancıları Odası ve Kent Hali Platformu tarafından 11 Mayıs 2020'de düzenlenen "ŞBP Bölümlerinde Uzaktan Eğitim Deneyimleri" isimli webinar ve TMMOB İstanbul Mimarlar Odası Şubesi tarafından 9 Mayıs 2021'de düzenlenen "Üniversitenin e-Hali Yuvarlak Masa Toplantısı"nda farklı okullardaki şehir planlama ve mimarlık eğitimi deneyimleri üzerinden hocaların ve öğrencilerin tespit ettiği sorunlar ve olanaklar tartışılmıştır. Öncelikle uygulamalı ve teorik derslerin farklı ihtiyaçları olduğu üzerinde durulmuştur. Uygulamalı derslerin başında gelen stüdyolar grup çalışmaları ve etkili hoca-öğrenci etkileşimi için yüz yüze eğitimi gerektirmektedir. Söz konusu webinar ve toplantıda tartışılan konular Tablo 2'de özetlenmiştir.

Tablo 2'de sayılan konulara ek olarak, ev ortamı ile çalışma ortamı arasındaki çizginin kaybolması, örneğin zamansızlık ve uzun çalışma saatleri ve her an erişilebilir olma durumu, akademisyenler için mevcut akademik sömürü ve adaletsizlikleri daha da artırmıştır. Özellikle mekân ve kent ile iç içe olmayı ve teması gerektiren kentsel tasarım, planlama, peyzaj mimarlığı, mimarlık gibi üç boyut ve tasarımı bünyesinde barındıran meslek disiplinleri yapıları çevreden, malzemeden, yer deneyiminden ve mekân-zaman'dan kopuk hale gelmiştir. Bu durum tartışmalarda çokça yinelenmiş ve önemli bir mesleki gelecek kaygısı olarak vurgulanmıştır. Öğrenciler başta daha hevesli iken, zamanla uzun süre ekran başında oturma getirdiği sağlık problemleri ile motivasyonları düşmüş ve derslere karşı ilgilerini kaybetmişlerdir. Araştırma görevlileri ise stüdyoyu ve yürütücüyü gözlemleyerek öğrenme deneyiminden uzaklaşmışlardır (WEB_1, 2021).

Tablo 2. ŞBP Bölümlerinde Uzaktan Eğitimin Olumlu/Olumsuz Yönleri (Kaynak: Yazarlar tarafından derlenmiştir).

Yönler/Olanaklar	Olumsuz Yönler/Sorunlar
<ul style="list-style-type: none">-Çevrimiçi jüriler ve diğer okullardan jüri üyeleri-Derslere farklı okullardan hocaların katkısı-Video kaydı ile teorik/uygulamalı dersleri tekrar izleme olanağı-Uzaktan eğitimde farklı örneklerle ulaşabilme-Bilgisayar destekli tasarım ile görsel malzeme üretimi-Rapor ve bilgileri arşivleme-Kırtasiye masraflarının azalması-Yol masraflarının azalması-Dijital sergiler-Öğrencilerin "bireysel öğrenme" becerisini geliştirme imkânı bulması-Çoklu iş yapabilme becerisine katkı	<ul style="list-style-type: none">-Hocalarda "duvara karşı" konuşma hissi-Öğrencilerin üretim ve geri bildirim sürecine yabancılaşması-Grup çalışmalarında öğrencilerin fiziksel olarak bir araya gelememesi ve çalışmaların bireyselleşmesi-Üniversitenin sosyal yaşam ortamını kaybetmesi-Stüdyodaki paylaşım ve tartışma ortamının kaybolması-Çalışma ortamının değişikliği ve aile bireylerinin gündelik hayatlarının çalışmaya entegre olması-Ev ortamı ile çalışma ortamı arasındaki çizginin kaybolması-Kurumların altyapı sorunu ve hizmet yetersizlikleri, internet vb. teknik problemler-Akademisyenlerin/öğrencilerin özlük hakları, mahremiyet sorunu-Ölçekler arası ilişkiyi kavrayamama-Üç-boyut algılama ve el çizim tekniklerinin zayıflaması-Öğrencilerin çevrimiçi eğitim imkanlarına erişimindeki adaletsizlikler-Öğrencilerin konsantrasyon, iletişim ve diyalog sorunları- Karşılıklı öğrenme, birbirinden öğrenme gibi süreçlerin zayıflaması-Alan gezileri ve teknik gezilerden yoksunluk, mekânı ve yapıları çevreyi algılayamama, malzeme bilgisinin zayıflaması-Öğrenci kontenjanı ve hoca sayısının eğitimi sağlıklı biçimde sürdürebilmekte kritik öneme sahip olması ve Türkiye'de bu olanağın az sayıda okulda bulunması

MSGSÜ (2021) tarafından düzenlenen 29. Kentsel Tasarım Sempozyumu'nun "Kentsel Tasarımın Uzaktan Eğitimi" adlı 3. oturumunda farklı üniversitelerden stüdyo yürütücülerinin süreçteki stüdyo deneyimleri paylaşılmıştır. Kentsel tasarımın özgün bileşenlerinden zaman/mekân, toplumsal koşullar, bağlam meseleleri uzaktan eğitimde öğrenciler tarafından yeterince algılanamamıştır. Pandemi stüdyolarda kentsel tasarımdaki ölçekler arası ilişkiyi anlamayı daha da zorlaştırmıştır. Google Earth gibi platformlar üzerinden gezilen kentler öğrenciler tarafından yeterince algılanamamış ve üretilen tasarımlar eksik kalmıştır. Eğitimine fiziksel stüdyoda başlayan ve doğrudan çevrimiçi stüdyo alan öğrencilerin mekâna ilişkin bellek haritalarında belirgin farklılıklar oluşmuştur. Öğretim elemanlarının sorumlulukları ise hem artmış hem de farklılaşmıştır. Bu süreçte öğrenciler kadar stüdyo yürütücüleri de adaptasyon süreci yaşamış, eskiz yerine ekran üzerinden kritik verme sorunu ortaya çıkmıştır. Öğrenci-öğrenci ve öğrenci-hoca arasında etkileşim giderek azalmış, öğrencilerin eleştirel ifade yeteneklerinde eksiklikler görülmüştür. Kalabalık gruplar yerine, küçük gruplar bu süreçte daha verimli olmuştur.

Pandeminin açtığı ve derinleştirdiği sorunlara cevap olarak odalar ve üniversiteler tarafından bazı destek mekanizmaları geliştirilmiştir. TMMOB Şehir Plancıları Odası 31 Aralık 2020'de planlama alanında önemli çalışmaları bulunan akademisyenler tarafından hazırlanan bir dizi video dersi "Şehircilik Okulu" adı altında YouTube üzerinden yayınlamaya başlamıştır (WEB_2, 2021). Öğrenciler için düşünülen bu tip destek mekanizmaları odaların sürekli mesleki gelişim merkezleri tarafından meslek insanları için de uygulanmıştır. TMMOB Mimarlar Odası SMGM (Mayıs-Haziran 2020) e-seminerler düzenleyerek mimarların mesleki gelişimine katkıda bulunmayı hedeflemiştir (WEB_3, 2021).

Bu süreçte kurumlar ve odalar tarafından öğrencilerin yaşadığı sıkıntılara yönelik anketler yapılmıştır. TMMOB Ankara Şubesi Mimarlık ve Endüstri Ürünleri Tasarımı öğrencileri ile "Uzaktan Eğitim, Sosyal ve Psikolojik İhtiyaçlar, Dertleşme ve Dayanışma" başlıkları altında bir öğrenci forumu düzenlemişler (16 Mayıs 2020), öğrencilerin bu dönemdeki ihtiyaç ve sorunlarını belirlemek için yaptıkları anket sonuçlarını değerlendirmişlerdir (WEB_4, 2021). TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu (İKK), İstanbul'daki 57 üniversiteden 525 öğrenci ile uzaktan eğitim üzerine bir anket yapmıştır. Buna göre her 10 öğrenciden 3'ü teknik altyapı ve eğitime erişim sorunu yaşamaktadır. TMMOB İstanbul İKK'nın da belirttiği gibi mevcut neoliberal politikalar ile üniversitelerin ticari organlar haline dönüşmesi, özelleşmesi ve öğrencinin müşteri olarak görüldüğü günümüzde, akademisyenlerin yanında özellikle öğrencilerin yaşadıkları mağduriyetler artmaktadır. Barınma, nitelikli eğitim, eğitimde eşitlik ve eğitime erişim gibi konular pandemi ile daha da büyük bir sorun olmuştur (WEB_5, 2021).

Meslek odalarının yanında üniversiteler de uzaktan eğitim anketleri yapmıştır. İYTE Mimarlık Fakültesi, Bahar dönemi 2020'de çoğunlukla lisans öğrencileri (407) ile yapılan anket sonuçlarına göre öğrencilerin %81'i uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimin yerini tutamayacağını düşünmektedir. Uzaktan eğitimde karşılaşılabilecekleri sorunlar sırasıyla iletişimde verimlilik sorunları, tedarik sorunları, teknik problemler ve konsantrasyon problemleri şeklindedir. Öğrencilerin %56'sı kendi ürettiklerine yapılan eleştirileri toplu bir toplantıda takip edemeyeceğini belirtmiştir ve öğrencilerin yaklaşık %75'i uzaktan eğitim kapsamında grup çalışması yapamayacağını vurgulamıştır (İYTE, 2020).

Benzer bulgular Bingöl (2020)'ün çalışmasında da tekrar etmektedir. 63 peyzaj mimarlığı öğrencisi ile yaptığı ankette, yeterince alan gezisi, maket ve laboratuvar çalışması, çizim ve tasarım çalışmaları yapamayan öğrencinin stüdyo kültüründen uzaklaştığını, motivasyonunun düştüğünü ve hocaların öğrencileri değerlendirmekte zorlandığını vurgulamıştır. Çalışmanın sonucunda, uzaktan eğitimin uygulamalı disiplinlerde uygun olmadığı görüşüne varmıştır.

Bugün kimi okullar *hibrit* (çevrimiçi+yüz yüze) eğitim sürecine devam ederken, kimi okullar tamamen yüz yüze eğitime geçmiş bulunmaktadır. Can (2020), COVID-19'un Türkiye'deki

pedagojik yansımalarına baktığı çalışmasında uzaktan eğitimde sadece niceliğin değil niteliğin de çok önemli olduğunu vurgulamıştır.

MEVCUT KRİZ ORTAMI İÇİN ÖNERİLER

Yukarıda kentsel tasarım eğitimi bağlamında ele alınmış olan tartışmalar ve ortaya koyulan sorunlar kentsel tasarım eğitimi de içeren uzmanlık disiplinlerinin mevcut kriz ortamında yapısal değişiklikleri hızla adapte etmesi gereğini ortaya koymaktadır. Ancak, üniversiteler yapının niteliği, merkeziliği, kontenjan sorunları, mekân sorunları, sayılı okulun temel eğitim ihtiyaçlarına asgari ölçüde erişebilir olması gibi nedenler tüm çözümler için üniversitelerdeki ilgili bölüm ve programların yetersiz olacağı gerçeğini de ortaya koymaktadır. Bu kapsamda gerçekleştirilebilecek olan müdahaleler iki başlıkta ele alınabilir; (1) yapısal dönüşüm ve (2) tekil müdahale.

1. Yapısal dönüşüm eğitim programlarının iklim krizi, gıda krizi, sağlık krizi gibi süregiden ancak eğitim gündemimizi ancak akademisyenlerin kişisel girişimleri ölçüsünde meşgul edebilen kriz odaklı bir eğitim anlayışı kapsamında dönüştürülmesi ile ilişkilidir. Bu noktada, ancak kentsel tasarım disiplini bu yeni durumu çeşitli uygulama alanlarında uygulamalı eğitim ile deneyimleyerek gerçekleştirebilir. Ayrıca, kentsel tasarım alanında imza yetkisinin "kentsel tasarım alanı" uzmanlığına sahip meslek insanlarına devredilerek kentsel tasarım proje ekiplerinde ilgili tüm disiplinlerden temsilcilerin bulunmasının zorunlu kılınması gibi yasal-yönetimsel düzenlemelere de ihtiyaç vardır.

Bu yeni durumun gerçekleşebilmesi için eğitim kapsamında uygulamayı olanaklı kılacak bütçeleme, uygulama mekânı sağlama, yerel yönetimlerle iş birlikleri gibi bir dizi kökten değişiklik ihtiyacı karşımıza çıkmakta ve planlama ya da tasarım okullarının gerçekleştirebilirlik sınırlarını aşmaktadır.

Kentsel tasarım disiplinine ilişkin belirsizliklerin 1950'lerden bu yana devam ettiğini söylemek mümkündür. Benzer kavram karmaşaları disiplinin eğitim sürecinde de kendisini göstermektedir. Kendi başına bir disiplin olup olmaması durumu, kavramın tanımındaki zorluklar, disiplinler arası bir köprü, mimarlığın veya planlamanın uzantısı olması, eğitimde ve uygulamadaki ölçek karmaşaları devam etmektedir. Jon Lang (2016)'in de belirttiği gibi kentsel tasarım eğitim müfredatını kentsel tasarımı nasıl tanımladığımız belirler. Bu nedenle gerçek dünya problemlerinin karmaşıklaştığı günümüzde nasıl kentsel tasarımcılar yetiştirileceği konusu kentsel tasarım eğitimi bağlamında önemli bir tartışma konusudur (Roberts, 2016; Lara ve Evans-Cowley 2016; Neuman, 2016).

2. Tekil müdahale başlığı altında ele alınan konular, müfredatı dönüştürme çerçevesini temel alarak çoğunlukla bölümlerin özerk biçimde manevralar gerçekleştirebildiği senaryosuna dayanmaktadır. Dolayısıyla, merkezi ve merkezi olmayan kararlarda bölümlerin devre dışı bırakıldığı üniversiteler için tekil müdahaleleri gerçekleştirmek de mümkün olmayabilir. Burada eğitime destek verebilecek üniversite dışı mekanizmalar da mevcuttur. Bunların başında meslek odaları gelmektedir. Tekil müdahaleler kapsamındaki öneriler aşağıda sıralanmıştır;

- Kentsel tasarım eğitimi ders içeriklerinin disiplinler arası öğretim üyeleri tarafından birlikte kurgulanması ve ortak teorik ve uygulamalı dersler olarak verilmesi,
- Müfredatı belirlemeden önce Lang (2016)'in de belirttiği gibi öncelikle bölümler tarafından kentsel tasarımın tanımının yapılması ve okulun vizyonunun belirlenmesi,
- Uygulamalı derslerde farklı disiplinlerden karma öğrenci grupları oluşturularak, öğrencilerin ekip çalışmasına teşvik edilmesi,
- Mezuniyet ardından kentsel tasarım uygulamaları üzerinden ortak deneyim aktarımı ortamlarının yaratılması, disiplinler arası etkileşimin meslek örgütlenmeleri pratiği ile ilişkilendirilmesi,

- Bütüncül tasarım için ölçek-bağlam ilişkisinin kurulması, kentsel dokunun okunabilirliği ve üst ölçek plan kararları ile uyumlu olması için kentsel tasarım eğitimi içerisinde "kentsel morfoloji" derslerinin yaygınlaştırılması,
- Kentsel tasarım eğitimine 3. yıldan ve meslekte olgunlaştıktan sonra geçilmesi ve bu dönemlerde kentsel tasarım ofislerinde staj olanaklarının artırılması için girişimlerde bulunulması,
- Stüdyolarda uygulanan yöntemlerin çeşitlenmesi, mimari ölçekte kentsel analizlerin kullanılması; planlama ölçeğinde kitle plan ve 3. boyut kullanılması, peyzaj tasarımının her iki ölçekte de düşünülmesi; tasarım gruplarının her ölçekten sorumlu olması,
- Pandemi koşulları sebebiyle uzaktan eğitim ve hibrit eğitim süreçleriyle çevrimiçi jüriler ve diğer okullardan/bölümlerden hocaların katılımı ile jüri üyelerinin çeşitliliğinin artırılması,
- Bilgisayar destekli tasarım ile görsel malzeme üretimi, dijital sergiler vb. yapılması,
- TMMOB Şehir Plancıları Odası tarafından düzenlenen "Planlama Öğrencileri Yaz Eğitim Kampı" gibi, ilgili meslek odaları tarafından "Kentsel Tasarım" öğrenci kampları düzenlenmesi,
- İlgili konuda uzmanlıkları bulunmayan hocaların olduğu bölümlerde, bu alandaki derslerin uzaktan/hibrit eğitim yöntemleriyle diğer okullardan misafir hocalar tarafından desteklenmesi,
- TMMOB Şehir Plancıları Odası tarafından Youtube üzerinden verilen "Şehircilik Okulu" gibi, kentsel tasarıma dair disiplinler arası açık kaynak paylaşımlarının artırılması.

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Türkiye’de kentsel tasarım eğitiminin gelişimi ve tarihi incelendiğinde süregiden krizlere uyum, farklı disiplinleri içine alan esneklik gibi konularda evrilme hızının görece geride kaldığı söylenebilir. COVID-19 pandemisi bu esneyememe ve mekân üretimine bir uzmanlık alanı olarak müdahil olamama halini daha da su yüzüne çıkarmıştır. Anglo-amerikan ağırlıklı da olsa (Benerjee, 2016; Roberts, 2016) Watson’ın da belirttiği gibi kentsel tasarım kuramı sürekli gelişmekte ve büyümektedir. Kentsel tasarım eğitimi birçok okulda aşağı yukarı benzer yapıdadır. Bunlar kentsel tasarımın tarihi, kuramı, yöntem ve pratiklerini içerir. Bazı okullar sağlıklı, dirençli veya sürdürülebilir kentler gibi temalarda özelleşmişlerdir. Günümüzde kentsel tasarım stüdyolarında geleneksel yöntemlerin üzerine farklı bilgi teknolojilerinin de analiz ve bilgi toplama süreçlerinde çokça entegre edildikleri bilinmektedir (Watson, 2016).

COVID-19 pandemisi ile bu entegrasyon daha da hızlanmıştır. Dijital teknolojilerin kentsel tasarıma nasıl entegre edildiği konusuna ilişkin *büyük veri* (Moudon, 2016) ve *parametrik tasarım* (Sperenza, 2016) üzerine çalışmalar vardır. Fakat Dovey (2016)’in bahsettiği gibi kentsel tasarım da kent gibi çok boyutludur. Dolayısıyla, tek bir yöntem ve pedagoji yerine çoklu pedagojilerden yararlanılmalıdır (morfolojik analizler, büyük veri, parametrik, fenomolojik, söylem analizi vb.). Burada önemli olan eleştirel düşünmeyi tetikleyen bir kentsel tasarım modeli oluşturabilmektir. Bu noktada çoklu pedagojilere hem kentsel tasarım eğitmeninin hem de öğrencisinin ve pratisyeninin proaktif rol alma ve aktör olarak konumunu güncelleme pratiği eklenebilir.

Eğitimde dijital teknolojilerin entegrasyonunun getirdiği potansiyellere ek olarak, pandeminin getirdiği koşullar farklı potansiyeller de üretmiştir. Pandeminin daha görünür kıldığı kentsel mekânın üretiminde doğrudan rolü olan meslek disiplinlerinin itibarsızlaşması sorunu, serbest piyasa ekonomisi ve neoliberal kentleşme politikaları karşısında kentsel tasarımcının bir "kent gerillasına" dönüşme potansiyeli üzerinden de değerlendirilmelidir. Bu bağlamda dünyadaki güncel kentsel tasarım yaklaşımlarına bakıldığında, kentsel tasarımcılar ve izolasyon sebebiyle kamusal alanlara erişimi kısıtlanan kent sakinlerinin "kendin yap kentleşme", "taktiksel kentleşme" ve müşterekleştirme pratikleri (gerilla bahçecilik vb.) ile ilişkilenerken "mahalle inisiyatifleri" hareketine dönüşme potansiyeli vardır. Pandemi ile ortaya çıkan kentsel açık yeşil alan ihtiyacı sonucunda yarı kırsal

alanların (kır-kent çeperlerinin) ve kentsel müştereklerin tasarımının yeni uzmanlık alanları olarak kentsel tasarım eğitimi içerisine dahil edilmesi de önerilmektedir. Bu yaklaşımlar "kentsel sağlık" odağıyla kentsel tasarımcılara yeni uygulama alanları sağlama potansiyeline sahiptir. Burada bahsi geçen potansiyel, Penpecioğlu ve Taşan-Kok (2016)'un "mücadeleci plancı" tanımlamasına benzer biçimde kentsel tasarımcıların pasif bir üretim sürecinden proaktif ve kent mekanının dönüştürülmesini toplumsal düzeyde örgütleyebilen aktörlere dönüşmesi potansiyelidir. Bu dönüşüm biçiminin eğitim programları dahilinde nasıl kurgulanabileceği sorunu üzerinde çalışmaya değer görülmektedir.

1990'lı yıllarda uygulama ve eğitimde tasarım karar süreçlerinde sadece mimarlık, peyzaj mimarlığı ve şehir planlamadan meslek insanları olduğu için eleştirilirken (Colman, 1987), günümüzde daha katılımcı süreçlerle farklı grupların olduğu görülmektedir. Bu sebeple bazı okullar *yaşayan laboratuvarlar* (Watson, 2016), topluluk katılımı ve katılımcı tasarım (Roberts, 2016), enformel ekonomiyi de kapsayarak kamusal alan tasarımı (Loukaitou-Sideris ve Mukhija, 2016) gibi konuları sadece teorik dersler ile sınırlamayıp stüdyolarına da entegre etmektedirler. Araştırma ve kanıta dayalı stüdyolar artmaktadır (Lak ve Aghamolaei, 2020). Peyzaj şehirciliği ve bölgesel ölçekte tasarım gibi farklı ölçeklerde tasarım projeleri tanımlanmaktadır (Banerjee, 2016). Kentsel tasarım salt estetik kaygı içeren fiziksel bir biçim verme eyleminin ötesinde Cuthbert (2001)'in de vurguladığı gibi *politik ekonomi* ve sosyal kavramlar ile beslenmeli; yere özgü yaklaşımları (kültürel, etnik grup, cinsiyet ve yaşam tarzlarına özgül şartların tasarım bağlamında ele alınması vb.) ve dönüşümlü tasarım süreçlerini içermelidir. Türkiye'deki kent planlama okulları ile kentsel tasarım eğitimi alanında da iyi uygulama örneklerinin denenmesi mümkündür.

Ancak, yukarıda bahsi geçen ve bölümlerin/akademisyenlerin çabaları ile gerçekleşebilecek olan tekil müdahaleler, bölüm eğitim programlarının güncellenmesi, yere özgü yaklaşımlar, dijitalleşme, yenilikçi uygulamalar vb. yaklaşımların yapısal dönüşümü de olanaklı kılacak bir ortamda etkisini büyüteceği açıktır. 2020-2021 Güz Döneminde mekân tasarımına yönelik disiplinlerin yaşadığı kontenjan sorununun üç farklı sürecin eşzamanlı etkisi sonucu olduğu düşünülürse; mekân/yapılı çevre üretiminin bugüne dek hiç olmadığı kadar sermayenin eline bırakılmış olması, mevcut istihdam olanakları ve kamu alanındaki kısıtlılıklar, arz fazlalığı/talep azlığı çelişkisi ve mevcut eğitimin niteliği mekân üretimine ilişkin disiplinlerin geleceğine yönelik bir belirsizlik oluşturmaktadır.

Teşekkür

Yazarlar çalışmaya yapmış oldukları katkılardan dolayı TMMOB Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesi Kentsel Tasarım Komisyonuna ve 2016 yılında İzmir'de gerçekleştirilmiş olan "Kentsel Tasarım İçin" çalıştay katılımcılarına teşekkür eder.

KAYNAKÇA

- Angotti, T. (2016) Landuse and Zoning Matter. İçinde: Angotti, T. ve Morse, S. (der.) *Zoned Out: Race, Displacement, and City Planning in New York City*. New York Şehri: Tereform, ss.18-43.
- Arslan, R. (1987). Trakya Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi; Şehircilik Öğretimi, (Editör). Keleş, R. *Türkiye'de Kentbilim Eğitimi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 561, S.B.F. İskan ve Şehircilik Araştırma Merkezi Yayınları: 17, A.Ü. *Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi*, Ankara, 1987: 135-140
- Ay, D. & Penpecioğlu, M. (2022). Dönüşümsüzlük ve Beklemek: Devlet Öncülüğündeki Kentsel Dönüşümün Kurumsal Darboğazları ve Güvencesiz Mekanları. *İDEALKENT*, 13 (35), 6-39.
- Bal, E., & Akyol Altun D. (2016). İzmir'de Neoliberal Kentleşme Eğilimleri Kapsamında Lüks Konut Üretiminde Yeni Yaklaşımlar: Folkart Konut Projeleri, *Planlama* 2016; 26(1):65-80.
- Balaban, O. (2012). The negative effects of construction boom on urban planning and environment in Turkey: Unraveling the role of the public sector. *Habitat International*, 36 (1): 25-35.

- Banerjee, T. (2009). Kitap İnceleme: Urban transformations. *Journal of Planning Education and Research* 29 (1): 210-11.
- Banerjee, T. (2016). The brave new urban design pedagogy: some observations, *Journal of Urban Design*, 21:5, 540-544, DOI: 10.1080/13574809.2016.1220107.
- Baş, Y. (2006). Planlama Mimarlık İlişkisi Yeniden Tanımlanırken, *Planlama Dergisi*, 4: 7-14.
- Bayhan, İ. (1987). Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi; Yıldız Üniversite'sinde Şehir ve Bölge Plancılığı Eğitimi Üzerine, (Editör). Keleş, R. *Türkiye'de Kentbilim Eğitimi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 561, S.B.F. İskan ve Şehircilik Araştırma Merkezi Yayınları: 17, A.Ü. *Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi*, Ankara, 1987: 103-111
- Belge, Z. S. (2021). Covid 19 Küresel Salgın Sürecinde Kentsel Kamusal Alanlarda Güvenlik Algısının Değişimi. *İDEALKENT*, (COVID-19 Sonrası Kentsel Kamusal Mekânların Dönüşümü), 470-490.
- Bingöl, B. (2020). Peyzaż Mimarlığı Öğrencilerinin COVID-19 Sürecinde Acil Uzaktan Öğretim Üzerine Görüşleri: Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneđi, *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 20, 890-897.
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye'de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T., ve Tiesdell, S. (2003). *Public Places Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design*, 1. Kısım, Bölüm 3, Contexts for Urban Design, ss.36-57, Oxford, İngiltere: Architectural Press.
- Childs, M. C. (2010). A Spectrum of Urban Design Roles, *Journal of Urban Design*, 15:1, ss.1-19.
- Colman, J. (1987). Opportunities for Innovation in Urban Design Education, *Australian Planner*, 25:4, 28-31, DOI: 10.1080/07293682.1987.10753357
- Cuthbert, A. (2001). Going Global: Reflexivity and Contextualism in Urban Design Education, *Journal of Urban Design*, 6:3, 297-316,
- Cuthbert, A. (2011). Urban Design and Spatial Political Economy. İçinde: *Companion to Urban Design*, ss.84-97.
- Çörek Öztaş, Ç. (2021). COVID-19 Kentsel-Kamusal Alan Kullanım ve Tasarımını Nasıl Etkileyecek? Bir Değerlendirme. *İDEALKENT*, (COVID-19 Sonrası Kentsel Kamusal Mekânların Dönüşümü), 95-114.
- Çubuk, M. (1987). Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi; Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde Şehircilik Eğitim, inin Dünü-Bugünü, (editör). Keleş, R. *Türkiye'de Kentbilim Eğitimi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 561, S.B.F. İskan ve Şehircilik Araştırma Merkezi Yayınları: 17, A.Ü. *Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi*, Ankara, 1987: 33-64
- Çubuk, M. (2011). MSÜ'de Kentsel Tasarım Sürecine Özlemlı Bakış: Kentsel Tasarımın Meslekler Arası Ortak Tanımına Doğru, *Planlama* 2011/1-2 : 21-36.
- Dovey, K. (2016). On learning urban design, *Journal of Urban Design*, 21:5, 555-557.
- Ege Üniversitesi (2021). Tarihçe, <http://60yil.ege.edu.tr/tarihce.html>, Erişim Tarihi: 30.10.2021.
- Eltarabily, S., Elgheznawy, D. (2020). Post-Pandemic Cities- The impact of COVID-19 on cities and urban design. *Architecture Research*, 10 (3): 75-84.
- Ensarioğlu, S. A. COVID-19 Salgını Sonrasında Yapılı Çevrenin Fiziksel ve Kavramsal Dönüşümü Üzerine Öngörüler. *İDEALKENT*, (COVID-19 Sonrası Kentsel Kamusal Mekânların Dönüşümü), 10-45.
- Gazi Üniversitesi AKTS Bilgi Paketi. Şehir ve Bölge Planlama Lisans Dersler. <https://obs.gazi.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=10&curSunit=107070357#> Erişim Tarihi: 30.10.2021
- George, R. V. (1997). A Procedural Explanation for Contemporary Urban Design, *Journal of Urban Design*, 2:2, 143-16.
- Göçer, O. (1987). Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi; Mühendislik-Mimarlık Fakültesi – Mimarlık Bölümü (Editör). Keleş, R. *Türkiye'de Kentbilim*

- Eğitimi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakóltesi Yayınları: 561, S.B.F. İskan ve Şehircilik Araştırma Merkezi Yayınları: 17, A.Ü. *Siyasal Bilgiler Fakóltesi ve Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi*, Ankara, 1987: 131-134.
- Gunder, M. (2011). Commentary: Is Urban Design Still Urban Planning? An Exploration and Response, *Journal of Planning Education and Research* 31(2) ss.184–195.
- Günay, B. (2012). Planlama Kuramı ve Kentsel Planlama Eğitimi; *Kentsel Planlama Kuramları*, Derleyen: Melih Ersoy, İmge Kitapevi Yayınları, 2. Baskı, 2012, Ankara, sf.-319-353.
- Güneymen, Ş. (2021). COVID-19 Sonrası Dönüşen Kamusal ve Kentsel Kamusal Mekânlar: Denetimli Karşılıklılık. *İDEALKENT*, (COVID-19 Sonrası Kentsel Kamusal Mekânların Dönüşümü), 71-94.
- İYTE (2021). İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü AKTS Bilgi Paketi. Şehir ve Bölge Planlama Lisans Müfredat.
<https://obs.iyte.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=03&curSunit=59#>, Erişim Tarihi: 30.10.2021.
- İYTE (2020). Uzaktan Eğitim Anket Sonuçları, Bahar 2020.
- Keleş, R. (1987) (Editör). Türkiye’de Kentbilim Eğitimi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakóltesi Yayınları: 561, S.B.F. İskan ve Şehircilik Araştırma Merkezi Yayınları: 17, A.Ü. *Siyasal Bilgiler Fakóltesi ve Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi*, Ankara, 1987.
- Keleş, R. (1994). Siyasi ve İdari Yapının Kent Planlamasına ve Kent Plancısına Etkileri, *Planlama Dergisi*, ss. 40-47.
- Kılınc, N., Şence Türk, Ş. (2021). Plan changes in Istanbul (Turkey) as project-led practices in a plan-led planning system, *European Planning Studies*, 29 (8), 1393-1418.
- Kreditor, A. (1990). The neglect of urban design in the American academic succession, *Journal of Planning Education and Research*, 9 (3): 155-63.
- Krieger, A. (2009). Where and How Urban Design Happen? Territories of Urban Design Practice. İçinde: *Urban Design* (der.) Krieger, A. ve Saunders, W. S., 2009, ss. 113-131.
- Lak, A. ve Aghamolaei, R. (2020). Evidence-based urban design studio: an action research approach, *Educational Action Research*, DOI: 10.1080/09650792.2020.1773889.
- Lang, J. (2005). *Urban Design: A Typology of Procedures and Products*, illustrated with over 50 Case Studies. Oxford, İngiltere: Architectural Press.
- Lang, J. (2016). Notes on designing educational programmes for urban design, *Journal of Urban Design*, 21:5, 561-563, DOI: 10.1080/13574809.2016.1220147.
- Lara, J. J. & Evans-Cowley, J. S. (2016). Internationalizing urban design education, *Journal of Urban Design*, 21:5, 564-566, DOI: 10.1080/13574809.2016.1225723.
- Loukaitou-Sideris, A. & Mukhija, V. (2015). Responding to informality through urban design studio pedagogy, *Journal of Urban Design*, DOI: 10.1080/13574809.2015.1071650.
- Madanipour, A. (1997). Ambiguities of Urban Design. İçinde: *Urban Design Reader* (der.) Carmona, M. ve Tiesdell, S., 2007, ss.12-23.
- Metin, S. N. Y. ve Polat, S. (2021). Kamusal Mekân Kalitesini Yükseltmek İçin Kentsel Tasarım Araçlarından Nasıl Faydalanabiliriz?, *İDEALKENT*, (COVID-19 Sonrası Kentsel Kamusal Mekânların Dönüşümü), 115-145.
- Moudon, A. V. (2015). An alternative pedagogic model for doctoral research in urban design, *Journal of Urban Design*, DOI: 10.1080/13574809.2015.1092377.
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Tarihçe. <http://mud.arch.metu.edu.tr/history/> Erişim Tarihi: 30.10.2021
- Özdede, S., Hazar Kalonya, D., & Aygün, A. (2021). Pandemi Sonrası Dönemde Kişi Başına Düşen Kentsel Yeşil Alan İhtiyacını Yeniden Düşünmek, *İDEALKENT* 12 (Covid-19 Özel Sayısı), 362-288.
- Özdeş, G. (1987). İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakóltesi, (Editör). Keleş, R. *Türkiye’de Kentbilim Eğitimi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakóltesi Yayınları: 561, S.B.F. İskan ve Şehircilik Araştırma Merkezi Yayınları: 17, A.Ü.

- Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi*, Ankara, 1987: 1-32.
- Özkan, S. P., Hazar, D., Özyiğit, M., Çelik, A., & Aktaş, A. (2019). Sermayenin Mekân Arayışları: 2016-2018 Yılları Arası İzmir İnşaat Sektörü Örneği, *EGE MİMARLIK* 104, 52-57.
- Özkazanç, S., Korkmaz, C. (2019). Şehir ve Bölge Planlama Disiplininde Eğitim, İş Bulma ve Mesleki Öz Yeterliliğe İlişkin Kaygı ve Beklentiler, *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi (MBUD)*, 4 (2), 122-139.
- Pehlivan, H. (2021). Socio-Spatial Inequalities Deepened by the COVID-19 Pandemic and New Dynamics of Urban Space. *Planning*. 2021; 31(3): 352-360.
- Penpecioğlu, M. (2013). Büyük ölçekli kentsel projeler, mekânın üretimi ve neo-liberal hegemonya: İzmir örneğinde karşılaştırmalı bir araştırma. *Megaron*, 8(2), 97-114.
- Penpecioğlu, M., Taşan-Kok, T. (2016). Alienated and politicized? Young planners' confrontation with entrepreneurial and authoritarian state intervention in urban development in Turkey, *European Planning Studies*, 24 (6), 1037-1055.
- T.C. Resmi Gazete (1981). 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu, Başbakanlık Basımevi, 6,11,1981, Ankara, 1-34.
- Rice, L. (2020). After Covid-19: urban design as spatial medicine. *Urban Design International*, <https://doi.org/10.1057/s41289-020-00142-6>.
- Roberts, M. (2016). Urban design pedagogy, *Journal of Urban Design*, 21:5, 567-569.
- Schurch, T. (1999). Reconsidering Urban Design: Thoughts about its Definition and Status as a Field or Profession, *Journal of Urban Design* 4, 1, ss.5-28.
- Shahin, H., & Yetişkul, E. (2021). Kentsel Ulaşım, Salgınlar ve Covid-19: Ankara Toplu Taşıma Sistemi. *İDEALKENT*, (COVID-19 Sonrası Kentsel Kamusal Mekânların Dönüşümü), 415-451.
- Süel, A. (1987). Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi; Şehir ve bölge Planlama Bölümü,(Editör). Keleş, R. *Türkiye'de Kentbilim Eğitimi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 561, S.B.F. İskan ve Şehircilik Araştırma Merkezi Yayınları: 17, A.Ü. *Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi*, Ankara, 1987: 113-130.
- Tanrıvermiş, H. (2020). Possible impacts of COVID-19 outbreak on real estate sector and possible changes to adopt: A situation analysis and general assessment on Turkish perspective, *Journal of Urban Management*, 9 (3), 263-269.
- Tekçe, Ö. (2021). Pandemi Sürecinde Yeniden Anlam Kazanan Kamusal Mekân ve Toplumsal İlişkiler. *İDEALKENT*, (COVID-19 Sonrası Kentsel Kamusal Mekânların Dönüşümü), 46-70.
- Tekeli, İ. (1987). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi; ODTÜ'de Şehir ve Bölge Planlama Eğitimi, R. Keleş (der.). *Türkiye'de Kentbilim Eğitimi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 561, S.B.F. İskan ve Şehircilik Araştırma Merkezi Yayınları: 17, A.Ü. *Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi*, Ankara, 1987: 65-90
- Tekeli, İ. (1994). "Şehir Planlama Mimarlık Mühendislik Üzerine Sürülen Krema Değildir", *Planlama*, 25. Yıl Özel Sayısı, 10-21.
- Tibbalds, F. (1984). Urban design -- who needs it?, *Places*, 1(3), ss. 22-25.
- TMMOB Şehir Plancıları Odası (2020). *Şehir ve Bölge Planlama Bölümü: "Geleceğin Mesleği"nden işsizler ordusuna*, Basın Açıklaması. Erişim: https://www.spo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=10213&tipi=3&sube=0 (Erişim Tarihi: 07.12.2021).
- TMMOB Şehir Plancıları Odası (2020). *Şehir ve Bölge Planlama Bölümlerinde istihdam, akademik kadro, öğrenci kapasiteleri, fiziksel altyapı ve donanım olanakları*, Rapor. Erişim: https://www.spo.org.tr/resimler/ekler/0cd9258dd166263_ek.pdf?tipi=4&turu=H&sube=0 (Erişim Tarihi: 07.12.2021).
- Urban Omnibus (2011); <https://urbanomnibus.net/2011/03/teaching-urban-design-2/>
- Uydaş, N. (1987). Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi; Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, R. . *Türkiye'de Kentbilim Eğitimi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 561, S.B.F. İskan ve Şehircilik Araştırma Merkezi

- Yayınları: 17, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara, 1987: 141-174
- Vardar, A. (2005). Nazım Plandan Kentsel Projelere Kentsel Tasarım, *Planlama Dergisi*, 3: 20-32.
- Vernez-Moudon, A. (1992). A Catholic Approach to Organizing What Urban Designers Should Know. İçinde: *The Urban Design Reader*, M. Larice, E. Macdonald (der.), Bölüm 8, ss.438-461.
- Watson, G. B. (2016). An international perspective on urban design education, *Journal of Urban Design*, 21:5, 545-547, DOI:10.1080/13574809.2016.1220134.
- Yeşilbağ, M. (2020). The State-Orchestrated Financialization of Housing in Turkey, *Housing Policy Debate*, 30 (4), 533-558.
- Yıldız, S., & Özdemir Yıldız, Z. (2021). Can Sustainable Neighborhoods Contribute to Reducing the Impacts of Pandemics Like COVID-19? An Evaluation in the Context of LEED-ND System. *Planning*. 2021; 31(3): 402-413
- WEB_1, (2021) TMMOB İstanbul Şubesi, Mimarlığın E-Hali, erişim tarihi: 10 Aralık 2021, <http://www.mimarist.org/mimarligin-e-hali-cevrimici-yuvarlak-masa-toplantilari/>.
- WEB_2, (2021) TMMOB İzmir İl Koordinasyon Kurulu, Şehircilik Okulu Başlıyor, erişim tarihi:10 Aralık 2021, <http://www.tmmobizmir.org/?p=4775>.
- WEB_3, (2021) Bi_özet, sektörel gündemin özeti, TMMOB Mimarlar Odası SMGM E-Seminerleri Başladı, Erişim tarihi: 10 Aralık, 2021, <https://bi-ozet.com/2020/05/18/tmmob-mimarlar-odasi-smgm-e-seminerleri-basladi/>.
- WEB_4, (2021) TMMOB Ankara Şubesi, Öğrenci Forumu Çevrimiçi, erişim tarihi: 10 Aralık 2021, <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=10818>.
- WEB_5, (2021) TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu, COVID-19 Salgını Dönemi Üniversite Öğrencileri Uzaktan Eğitim Durum Değerlendirmesi, Erişim tarihi: 10 Aralık 2021, <http://www.tmmob.org.tr/icerik/tmmob-istanbul-ikk-covid-19-salgini-donemi-universite-ogrencileri-uzaktan-egitim-durum>.